

Рекомендації щодо використання ґендерно чутливої мови

- Використовуйте тільки нейтральну лексику: *чоловіки та жінки*. Уникайте стереотипних висловлювань “*слабка стать*” або “*сильна стать*”.
- Уникайте тверджень, які закріплюють у мові та свідомості гендерні стереотипи (*чоловіки - хороші керівники; жінки — чудові виконавиці...*).
- Враховуйте жінок, коли звертаєтеся до широкої аудиторії (*Пані та панове*)
- Використовуйте нейтралізацію граматичного роду, зокрема, завдяки збірним поняттям (студентство, спільнота, аудиторія).
- Уникайте родових займенників “*він*”, “*його*”, “*йому*” шляхом випускання займенника, перебудови речення або використання множини замість однини. В окремих випадках можна використовувати пасивний стан дієслів. (Наприклад, замість «секретар суду визнає, що у нього набагато більше роботи, ніж було десятиріччя тому», використовуйте «у секретарів набагато більше роботи, ніж було десятиріччя тому»).
- Намагайтеся чергувати терміни «чоловіки та жінки», «він та вона» з «жінки та чоловіки», «вона та він», «мати й батько». Це допоможе позбавитися враження, що жінки є менш важливими.
- Замість не означено - особових займенників: *всякий, інший, кожен, будьхто*, які імпліцитно апелюють до чоловічого роду, використовуйте «*кожна людина (особа)*»...
- Вживайте фемінітиви - слова, які позначають людину за професією, посадою, видом занять, у жіночому роді, якщо йдеться про жінок (відвідувачка, заявниця, членкиня); водночас уникайте жартівливо-іронічних контекстів їх уживання.

Фемінітиви – це не данина моді, як часто вважають. Вони здавна були властиві українській мові. У першому українському друкованому словнику - «Лексисі» Лаврентія Зизанія (1596) – вже було сім жіночих означень; «Словарь української мови» за редакцією Бориса Грінченка, укладений у 1907-1909 роках, теж містив фемінітиви, а в одинадцятитомному словнику української мови – більш, ніж три тисячі іменників-фемінітивів.

Для того, щоб жінки стали більш видимими у суспільному дискурсі, варто використовувати як стратегію нейтралізації, так і стратегію фемінізації, яка полягає в послідовному вживанні фемінітивів і, відповідно, зменшенні використання загального чоловічого роду.

Для творення фемінітивів в українській мові вживають:

- суфікс К, який є найпродуктивнішим, позаяк за його допомогою утворено більшість фемінітивів-новотворів (позивач-позивачка);
- суфікс ИЦ, який додається до чоловічої основи на (н)ик, ець (засновник – засновниця, підприємець – підприємця, переможець – переможниця);

– суфікс ИН, який раніше використовувався лише в кількох словах (кравчиня, майстриня, мисткиня), а тепер додається і до основ на ець (виборець – виборчиня, фахівець – фахівчиня), і до основ на приголосних, які тривалий час вважались як такі, що не піддаються фемінізації (шеф – шефиня, член – членкиня);

– суфікс ЕС (поет-поетеса, критик – критикеса), хоча він є найменш продуктивним зі всіх (навіть поетка витісняє поетесу, акторка – актрису).

Неприпустимим у комунікації судів є нешанобливе, поблажливе, зверхнє ставлення до жінок, що є проявом сексизму.

Сексизм - позиція чи дії, що принижують, вилучають, недооцінюють, стереотипізують людей за ознакою статі (Андре Мішель, «Геть стереотипи»)

27 березня 2019 року Комітет міністрів Ради Європи на 134-му засіданні заступників міністрів прийняв Рекомендацію CM/Rec(2019)1 державам- членам щодо запобігання сексизму та боротьби з ним.

Згідно Рекомендації, «Сексизм – це будь-яка дія, жести, візуальний прояв, вимовлені або написані слова, практика чи поведінка, в основі яких- ідея, що особа чи група осіб є менш значимими, гіршими через їхню стать».

Сексизм може виявлятися у різних формах:

- вживання відверто образливих - або таких, що представляють жінок гіршими за чоловіків, висловів («жіноча логіка», «жіночі балачки», “жіноче щастя”);
- підсміювання над жінкою, приниження її гідності;
- некоректні зауваження/запитання щодо зовнішності, сімейного стану, одягу, макіяжу;
- непристойні анекдоти, коментарі з сексуальним підтекстом, різноманітні звуки, жести сексуального характеру.
- звертання до молодої дівчини у публічній сфері «сонечко», «красунечко», тоді, як вона не може відповісти чоловіку «місяцю ясний, красене».
- звертання до відвідувачок чи працівниць суду через їх біологічні характеристики або стосунки з чоловіками. (Наприклад, "дівчино" (до незаміжньої молодої особи жіночої статі) чи «жінко» (до заміжньої жінки);
- характеристика жінок через їхню зовнішність, а не здобутки (Наприклад, "чарівна дівчина", "приваблива білявка" – в розмові про помічницю судді чи адвокатку).

В українському законодавстві поки що відсутнє визначення сексизму, і це, звісно, ускладнює його ідентифікацію з-поміж утисків, упередження, дискримінації за ознакою статі і є певним викликом на шляху судового захисту потерпілих.